

Jakobus 5:14-18

door Els Nannen

Jakobus, een apostel in ruimere zin, was een van de steunpilaren van de joods-christelijke gemeente in Jeruzalem (Gal 1:19; 2:9; Hand 15:12-21). Joodse christenen hielden vast aan de joodse levensstijl. Jakobus richt zijn brief aan *de twaalf stammen in de verstrooiing*, dus aan joodse christenen. Het is ook de enige brief in het NT, waarin nog sprake is van een synagoge (2:2). Die achtergrond mogen wij, juist in deze perikoop, niet uit het oog verliezen. Wat nu bedoelde Jakobus te zeggen en wat niet?

Is iemand bij u ziek? (Grieks *astheneo*: zwak of ziek zijn)

Jakobus gaat er dus van uit dat ook een wedergeboren christen in dit leven op aarde ziek kan worden en ziek kan zijn. De bewering dat een kind van God niet ziek hoeft te worden of te blijven, mist iedere Bijbelse grond. Nu heeft het nog een *vernederd* lichaam. Ook christenen “zuchten bezwaard” in hun aardse lichaam, ook zij moeten sterven. Het lichaam is *nog niet* verlost. Daarom wachten zij op de verlossing van het vergankelijke lichaam, dat eens door de Here Jezus Christus “aan Zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig gemaakt” zal worden (Fil 3:21; 2 Kor 5:1-6). “In die hoop zijn wij behouden. Maar hoop die gezien wordt, is geen hoop, want hoe zal men hopen op wat men ziet?” (Rom 8:23-25). De dood, en dus ook ziekte, handicap, zwakheid en ouderdomskwalen e.d. bestaan pas op de nieuwe aarde niet meer (Op 21:4).

‘God wil dat Zijn kinderen gezond zijn’ !?

Ook de bewering ‘God wil dat wij gezond, gelukkig en rijk zijn’ (zgn. *prosperity gospel*, welvaartsevangelie) mist iedere N.T. grond. Hoewel een christen met alles, dus ook met zijn ziekte, naar zijn Here en Heiland mag gaan, blijft de bede: ‘Uw wil geschiede, late Uw naam op Uw wijze in mij en door mij verheerlijkt worden!’ Wij weten immers niet altijd wat Gods bedoeling met Zijn kind is. Wij mogen persoonlijk om wijsheid bidden of voorbede voor wijsheid doen opdat onderkend wordt, wat in de concrete situatie de wil van God, de Vader, is (Jak 1:5; Rom 12:1,2; Ef 5:17; Kol 1:9). Het NT kent echter *geen algemene belofte* van gezondheid, die een christen zou mogen of zelfs moeten ‘claimen’ of ‘met volmacht uitspreken’.

De apostel Paulus schrijft: “*Dat wil God: uw heiliging, ...!*” (1Th 4:3). Gods uitdrukkelijke doel met Zijn kinderen is dat zij omgevormd worden tot gelijkvormigheid aan het karakter, aan de gezindheid van Zijn Zoon Jezus Christus. Daarom “weten wij dat God *alle* dingen doet meewerken ten goede” (Rom 8:29-30). Zwakheid en ziekte worden bij “alle dingen” niet uitgezonderd. “De wil van God in Christus Jezus” is eveneens onze *dankbaarheid* onder *alle* omstandigheden (1 Th 5:18).

Om welke zieke gaat het hier eigenlijk?

In vers 15 wordt de zieke nader aangeduid als ‘lijder’ (Grieks: *kamnoon*: “de gebruikelijke aanduiding voor *stervenden* en gestorvenen”, F. Rienecker, *Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament*). Het gaat hier dus speciaal om een doodzieke gelovige, die daarom te zwak is om zelf naar de oudsten te gaan. Dus niet iedere zieke moet de oudsten van de gemeente tot zich roepen, maar hij met een fysieke *tuchtiging van God*, die tot de dood leidt. Bovendien wil deze ernstig zieke christen zelf vóór zijn heengaan nog een pastoraal gesprek. Zie de vergelijking met Gods tuchtiging met de drie jaar droogte in Israël (vers 17). In Jak 5 gaat het dus om een heel *specifieke* situatie en niet om een ziekbed in algemene zin.

Een direct verband tussen Gods tuchtiging vanwege niet beleden zonde enerzijds en zwakheid, ziekte en dood van gelovigen anderzijds vinden wij in *1Kor 11:27-34*. De rijkere christenen zondigden bij het Avondmaal tegenover hen die hongerig aan tafel zaten. “Daarom zijn er onder u velen zwak en ziek en er ontslapen niet weinigen”. Opmerkelijk, dat Paulus, apostel der heidenen, deze vooral *heidenchristelijke* gemeente niet het joodse gebruik van medische zalving met olie voorschrijft.

Schuldbelijdenis op het sterfbed

“En als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis geschonken worden. Belijdt daarom elkaar uw zonden ...” (5:16a). Het woord “*daarom*” laat zien dat in vers 15b ook sprake is van schuld die de doodzieke nog graag wil belijden. Daaruit mag natuurlijk nooit de conclusie worden getrokken dat er bij elke ziekte een concrete persoonlijke schuld in het spel moet zijn.

De oudsten van de gemeente

Waarom moeten juist de oudsten van de gemeente worden geroepen? Waarom niet een willekeurig andere christen, eventueel uit een andere plaats, uit een ander land of ook uit een andere gemeente, bv. met een gave van genezing?

De oudsten zijn leidinggevende en verantwoordelijke gelovigen, die waken over het innerlijke leven van hun gemeenteleden, dus ook over dat van (ernstige) zieken. Zij moeten rekenschap afleggen van deze taak (Heb 12:17). Van hen wordt geestelijke rijpheid en geestelijk inzicht verwacht, zodat zij kunnen onderscheiden of de schuldbelijdenis volledig en het berouw oprecht is - niet een schijnvertoning als bij koning Saul (1 Sam 15:30).

Jakobus spreekt van *oudsten* (meervoud), misschien in verband met Dt 19:15; Mt 18:6; 2 Kor 13:1. Als christenen uit de Joden wisten zij maar al te goed dat een niet beleden zonde in het leven van één het geheel aangaat, zoals bv. in Jozua 7 blijkt. De oudsten zijn gezaghebbende vertegenwoordigers van de gemeente, waartoe de (ernstige) zieke behoort. Vooral de oudsten zijn als vertrouwenspersonen tevens tot geheimhouding verplicht.

De initiatiefnemer

Het initiatief moet van de ernstige zieke uitgaan: “Laat *hij* de oudsten tot zich roepen”, als teken dat hij met God en de naaste in het reine wil komen. Juist daarom moet deze de oudsten met hun pastorale taak roepen. In alle andere ziektegevallen mag vanzelfsprekend ook iedere christen voorbede voor een ziek gemeentelid doen. Er zullen wel nauwelijks gelovige echtgenoten, (groot)ouders, kinderen, vrienden en kennissen zijn, die nog nooit in geval van ziekte voorbede hebben gedaan. En is er ooit een predikant of voorganger die nog nooit voor een ziek gemeentelid heeft gebeden? Gebed voor zieken in de gemeente hoeft op zich dus niet ‘herontdekt’ te worden.

De voorbede van de oudsten

Na oprechte, concrete en grondige schuldbelijdenis doen de oudsten voorbede (“opdat zij over hem bidden”). De ernstige zieke blijft in verband met zijn zwakte bij de voorbede in bed liggen. Er is geen sprake van handoplegging (in het NT uitgedrukt door *επιθεσις των χειρων* of *επιτιθημι την χειρα / τας χειρας*). Tot het profiel van oudsten behoort ook niet een bijzondere gave van genezing (1 Tim 3:2-7; Tit 1:6-9). Er staat bovendien “de” oudsten in algemene zin.

De olie (Grieks: *elaion*, 1. *olie*, als in Mt 25: 3, 4; 2. *zalfolie*, als in Lk 7:46 en Jak 5:14)

In Israël hield men veel van geurige zalven. Men gebruikte het voor de dagelijkse verzorging, reiniging en het parfumeren van het lichaam. Het achterwege laten van een dergelijke zalving was een teken van rouw (Dan 10:3). In de tijd van het Nieuwe Testament placht men ook gasten te zalven. Dat gebeurde op het hoofd als teken van eerbied of van liefde en dankbaarheid (Lk 7:46,47; Mt 26:6-13, *muron*, zalfolie). Voor ‘cosmetisch zalven’ van het hoofd bij vasten zie Mt 6:17.

De (religieuze) zalving van een bepaald persoon voor een bepaalde taak in het oude Israël

Bepaalde mensen zoals koningen, priesters en de profeet Elisa werden voor hun bepaalde taak in Israël afgezonderd, toebereid en gewijd. Niet alle koningen ontvingen de zalving tot koning, alleen Saul, David, Salomo, Jehu en Joas.

De enige keer dat de zalving tot koning gepaard ging met een directe werking van Gods Geest is die van David: “Van die dag af greep de Geest des Heren David aan” (1 Sam 16:13). David noemde zich zelf: “Zijn (Gods) gezalfde” (o.a. Ps 18:51). Omgekeerd noemde God David “mijn gezalfde” (Ps 132:17). De bewering dat deze zalving met olie in het OT ‘steeds gepaard’ ging met een wer-

king van Gods Geest, en ‘olie daarom’ een door God gegeven ‘geestelijk symbool’ is of een ‘symbool van de heilige Geest’, ‘dus ook’ in Jakobus 5, is onjuist. In Jakobus 5 is geen sprake van zalving tot een bepaalde taak.

De (lichamelijke) zalving (Grieks: *aleiphoo*) in de gezondheidszorg in het oude Israël

Er werd met olie gezalfd ter voorbereiding voor de begrafenis (Mc 14:8; 16:1; Joh 11:2; 12:3) als ook voor het balsemen van lijken (zoals dat bij Jakob is gebeurd). Zalven met olie deed men tevens ter verzachting van pijn, ter behandeling van wonden (desinfecteren) en genezing (vgl. Lk 10:34; 2 Kr 28:15; Js 1:6). De door de Here Jezus uitgezonden discipelen “zalvden vele zieken met olie en genazen hen” (Mk 6:13). Daarom sprak Jakobus tegenover de joods-christelijke oudsten over het bij de Joden gebruikelijke *therapeutische zalven*, letterlijk *insmeren met olie* (Jak 5:14, Grieks *aleiphoo*).

Wij leren daaruit dat het “gelovige gebed” en medische hulp elkaar niet uitsluiten! Het is niet alleen onverantwoord, maar ook onrechtmatig om tegen een zieke te zeggen: ‘Als je wilt dat wij naar Jakobus 5 met je bidden, moet je stoppen met alle medicijnen en met iedere medische behandeling, je mag ook niet meer naar de dokter gaan’. Maar het gebruik maken van de gezondheidszorg is niet automatisch een teken van ongeloof. Het is naast gebed een teken van verantwoordelijkheid.

Aan de andere kant moet men waken voor *bijgeloof in de olie* (‘heilige’, ‘gewijde’ of ‘gezegende’ olie!), en/of *in de zalving* (als ‘helend sacrament’). Bijgeloof is ook daar, waar men beweert dat de huidige praktijk ten aanzien van zieken “gereduceerd is tot pastoraat en gebed”. Olijfolie is geen wondermiddel en zalving geen voorwaarde voor Gods ingrijpen! Het Joodse gebruik van medische zalving met olie is op zich bijzaak en geen noodzaak. Hoofdzaak zijn de oprechte, concrete en grondige *schuldbelijdenis* van deze ernstige zieke en het *gelovige gebed* van de oudsten. In deze *specifieke* situatie is er de belofte dat het gelovige gebed de doodzieke zal redden (Grieks: *sooizoo*: 1a voor de dood bewaren; 1b. uit een levensbedreigende situatie redden; enz. *W. Bauer* in: *Wörterbuch zum Neuen Testament*). En de Here zal hem oprichten zodat hij kan opstaan. Voor oprichten vgl. Mk 1:31; 9:27. In direct verband met de verzen 14-16 volgt het voorbeeld van **Elia**: God kan de Zijnen tuchtigen, maar wil Zijn tuchtiging opheffen na ernstige voorbede in aansluiting op verootmoediging en schuldbelijdenis (vers 18).

Jakobus 5 is geen beschrijving van een ‘methode’, waarmee men genezing van zieken ‘in zijn greep’ kan krijgen. Het garandeert niet genezing van zieken in algemene zin. Wij moeten ons binnen de perken van deze gegevens houden.

De nieuwtestamentische gelovige en de (geestelijke) zalving (Grieks: *chríoo*) met de Heilige Geest (1Joh 2:20-27)

Er zijn opmerkelijke *verschillen* tussen de zalving tot een bepaalde taak in het OT en de zalving in Jak 5.

In het OT werden slechts enkele, bepaalde mensen met olie gezalfd, en wel voor een bepaalde taak en tijd. In het NT. is *ieder* kind van God gezalfd met de heilige Geest, maar niet voor een bepaalde taak en tijd. Ze staat in verband met de mogelijkheid en noodzaak om antichristen te onderscheiden, ook als zij uit de gemeente voortkomen en loochenen dat Jezus Christus waarachtig God en waarachtig mens is (1 Joh 2:22-23; 4:1-3).

‘*Anti*’ betekent echter niet alleen ‘tegen’, maar ook ‘*in de plaats van*’. Iedere verkondiging en zielszorg, waarbij de mens (zijn verstand, zijn gevoel, zijn ervaring), Maria of ook de Heilige Geest met Zijn bijzondere gaven in het centrum staat, dus *in plaats van Christus Jezus*, zijn in feite antichristelijk. Om dat geestelijk te kunnen onderscheiden zijn grondige Bijbelstudie en deze zalving met de Heilige Geest onmisbaar. Dat is uiteraard niet een uiterlijke, lichamelijke kwestie met olijfolie (zoals bv. in Jak 5, Gr. *aleiphoo*), maar een innerlijke, geestelijke zaak (Grieks: *chríoo*)!

Een ander groot verschil is dat het *uitsluitend God Zelf* is, die Zijn kind geestelijk gezalfd heeft, en wel *al direct* bij de geboorte uit Hem (2 Kor 1:21-22). Daar komt geen mens aan te pas! Ook daarom kan in Jak 5:14 van zalven door een méns met ‘olie als symbool’ of ‘teken (van de gaven) van de heilige Geest’ nooit sprake zijn! Er is dan ook geen enkel Bijbels voorbeeld van een persoonlijk

gebed om of voorbede voor de nieuwtestamentische zalving met de heilige Geest. Immers: “De zalving, die u van Hem ontvangen hebt, *blijft* op u” (1 Joh 2:27). Deze door God gegeven geestelijke zalving is echter geen vervanging van grondige Bijbelstudie en een geheiligde levensstijl!

De zalving van Gods kind met de heilige Geest met het oog op hen “die u misleiden” (1 Joh 2:26) verschilt ook principieel van Gods zalving van Jezus voor Zijn *unieke* taak met Zijn *unieke* legitimatie als de door God beloofde *Messias* en *Zoon van God* (Js 61:1-3; Lk 4:18-21: “*heden is dit Schriftwoord voor uw oren vervuld*”; Hand 2:22; 10:38). Het is misleidend om beide op één lijn te stellen om daarmee zogenaamd te ‘bewijzen’ dat wij ‘dezelfde’ taak en volmacht hebben als de Here Jezus naar Jes 61.

Vgl. **Richard Mayhue**: *De belofte van genezing* (Voorwoord van ds. John MacArthur).